СВОБОДА

Ілюстрована політична, просьвітна і господарська часопись. Виходить що тижня в суботу.

Редаґує: Д-р СТЕПАН БАРАН.

ПЕРЕДПЛАТА: В Австриї й Угорщинї: річно 6 кор., піврічно 3 кор., чвертьрічно 1.50 кор. Поодиноке число коштує у Львові 10 сот., на провінції 12 сот.
За границею „Свобода“ коштує на цілий рік: В Нїмеччинї 6 марок; в Росиї 3 рублї; в Америцї 2 доляри.
Адреса Редакциї і Адміністрациї: „СВОБОДА“, Львів, Ринок ч. 10., II. поверх.

Ч. 2. ЛЬВІВ, четвер, дня 6. січня 1916. Рік XX.

Христос ся раждает!

Вже друге Різдво Христове стрічає український нарід в часї світової воєнної заверухи. Вже по раз другий не чути під нашими вікнами веселої різдвяної піснї „Бог предвічний народив ся“, і замість коляди не в однїй хатї буде чути тихий плач за тими з поміж родини, що поклали свої голови на полях бою, або що є десь далеко в окопах і замість різдвяної утренї і голосу дзвонів будуть слухати дикого гуку гармат. Богато батьків родин і молодих соколів не засяде до святочної вечері, бо ворожа куля загнала їх в сиру землю, або десь в чужих шпиталях, в ворожій неволи або на полях битв згадають тихо про своїх найблизших, дорогих серцю, та не одному з них покотить ся сльоза або вирве ся тихий стогін зі змолїлих грудий. Неодного забрали пошести в країну, звідки нема вже нїколи повороту, не одного загнав московський ворог в студену Сибір або в тюрми, мати не знає, де син, жінка, де муж, бо воєнна хуртовина розігнала їх по широкім світї! Не буде веселого привитаня „Христос ся раждает — єго славіте!“

Та віри і надії на красші часи не тратьмо! Не падаймо духом! Пригадаймо собі, що рік тому над нашою країною нависла чорна московська хмара, що московське гайворонє готовило ся добити нас на смерть, що ми перед роком стрічали Різдво Христове в великій розпуцї. Не минуло і пів року, а дике московське гайворонє полетїло від нас на схід сонця і ми свобідно відотхнули. Ще не цїла наша країна вільна, ще за Стрипою стогнуть наші брати в московськім ярмі, ще доси

„кати знущають ся над нами“.

Але ми віримо, що сему знущаню прийде конець, що наша „білим тїлом зволочена і кровію напоєна“ земля скине з себе ярмо і знова відотхне свобідно.

Ми не падали духом ми вірили в невмиручість нашої української справи і сю віру все піддержували в народї. І ся віра нас не завела, не заведе і дальше. Жертви ми понесли великі,

„лягло кістьми людий муштрованих чи мало“.

Потекло сліз цїле море, людської і безпримірної нужди руїни — нїхто навіть не счислить — але ми вірили, що скінчить ся заверуха і ми вийдемо з неї скріплені. Як сталь гартують в огни, так народи гартують ся у війнї — а сим гартом буде скріплене української народної свідомости на великій і широкій українській земли. Свідомого народу не змиють з землї ніякі знущаня і він все остаточно вийде побідником!

Ми віримо, що по війнї настануть для нас красші часи, що ми в Австриї одержимо ширші права, як мали їх перед війною. Ми віримо, що і закордонна Україна скине з себе московські кайдани і свобідна і вільна буде жити власним житєм. Ми віримо в те, що чорні хмари, які ще доси нависли над великою частиною української землї, розвіють ся що нас не придавить московський наїзд, що по війнї воскресне наш нарід до нового житя і слїдуюче Різдво буде обходити серед красших відносин, серед обновленого житя.

Ми віримо, що

„Встане Україна,
Світ сонця засвітить,
І помолять ся на волї
Невольнії дїти!“

А тепер витревалости і віри! Нїхто нехай не буде слабодухом, хоч судьба дала нам тверду долю. Ми пережили напади диких степовиків — Половців, Печенїгів, Татар і Турків' пережили панщину і московське кріпацтво, переживемо і сучасну війну і дожиємо часів, коли

„. . . оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечернїй
Тихенько засяє...“

Нашим славним борцям — українським січовим стрільцям нашим українським жовнїрам кличемо: дальше вперед, побіда наша!

Христос ся раждает. В гуку гармат і в свисті куль родить ся красша доля і воля України!

Кавалерія українських січових стрільців.

Голос української Волинї.

До Загальної Української Ради на руки Високоповажаних Панів д-ра Костя Левицького і Миколи Василька.

Земля Волинська по довгій розлуцї здоровить землю Галицьку з Буковинською і Закарпатською, дїлить з нею сьогорічну воєнну просфору і шле їй з мурів старинньої столицї щирий, з глибини серця походячий, привіт.

При нинїшнїм святї Різдва Христового бажаємо Вам, Дорогорідні Братя, щоби всї Ваші труди принесли богатий, стократнїй плід.

Через два поколїня працюєте Ви тяжко над нашим відродженєм, над здобутєм нам загарбаних прав горожанських поміж культурними народами. Нам, в темнотї тюремній отворили Ви очи і показували утрачений рай. Ми чули про Ваші здобутки на поли просвітнім, культурнім і економічнім, чули ми також про Ваші щирі заходи около основаня українського унїверситету у Львові. Те все робили Ви не тільки для себе.

Дякуємо Вам сердечно, Дорогі Земляки, за всю дотеперішню роботу на поли культурних придбань і просимо Вас о дальшу поміч.

Всї ті здобутки, ті основи правного житя національного, наповнювали нашу душу щастєм, витискали слези радости, що ось великий український нарід хоч і позбавлений майже всїх прав національних, при своїй влас-

ній мові, при старій літературі, з стародавними традиціями високої своєрідної культури та історичної окремішности не потоне так в російському морі, коли мала його частина в державі справедливих законів готовить йому крашу будучність.

Поздоровляємо Вас, Братя, при наступаючім празнику і надіємо ся, що війна теперішня принесе нам волю на новий національно-культурний розвій. Надіятись можуть того особливо ті землї українські, які находять ся по сторонї осереднїх держав, котрі признавали і будуть признавати ті права за нами. А по тій сторонї саме находить ся вже більша частина колишньої нашої держави короля Данила та Василька. Іх слідами нерозлучної братської любови бажаємо і ми йти враз з Вами певні того, що під Вашим умілим проводом добудемо Боже і людське право жити своїм житєм на споконвічній прадідній землї — на землї галицько волинської держави.

Отсеж зруйновані і здесятковані, з закровавленим серцем, серед розвалин і пожарищ, стоємо ми представники православної і римо католицької міліонової маси народної при Вашім боці, Дорогі Братя, і кличемо на весь світ: Ще не вмерла Україна!

P. s. Ще сердечно просимо Вас, Високодостойних Мужів Галичини, приняти братерську участь в недолї українського населеня, а також ужити свойого поважного впливу у відповідних кругах, щоб не оставити як овець без пастиря розшарпаних і здратованих Українців Волиня.

Володимир Волинський 19. грудня 1915.

За Українську народну орґанїзацію:

(наступає кількадесять власноручних підписів найповажнїйших українських міщан і міщанок православної і римо-католицької віри).

Іменем підписаної під сею грамотою „Української Народної Організації“ станула депутація перед ц. і к. окружним комендантом полковником Домбровецьким та висказала йому бажаня українського населеня на шкільнім та церковнім полї. Мешканцї міста просять о засноване української народної школи і гімназії у Володимірі Волинськім та о учителів-Українців з Галичини. Населенє вижидає нетерпеливо управильненя церковних відносин та просить о гр.-прав. духовника Українця з Буковини або о гр.-кат. з Галичини.

Др. Евген Олесницький.

Заходи

наших начальних полїтичних і господарських орґанїзацій в часї війни задля господарської відбудови краю і помочи для людности.

II.

Задля устного обговореня сих всїх в предложених письмах піднесених справ і потреб удав ся урядуючий заступник голови товариства разом з головою Загальної Української Ради д-ром Костем Левицьким, в дни 17. серпня 1915 до Бялої, де відбули з п. намісником довгу нараду, при якій доповнили устно наші пропамятні письма. На нараді стверджено, що деякі з наших домагань намісник вже ввів в житє (прим. достарченє для декотрих повітів поживи, поміч при жнивах, цофненє зарядженя щодо оставленя збіжа на поли, виплата винагороди за чинитьби і додатків на удержанє родини) — а що до деяких заявив п. намісник готовість узглядненя і відповідного зарядженя.

Дня 5. вересня 1915 внесено письмо в справі становища державного закладу обороту збіжем до інтересів селянської людности східної Галичини — дальше в справі зарядженя деяких старостів що до уживаня селянської худоби потягової до управи ґрунтів більшої посілости; д. 7. вересня 1915 внесено обширне пропамятне письмо в справах перемиського повіту.

Взагалї в справах ратункової акції ішла діяльність ради товариства і її президії у Відни безнастанно, а була вона більше або менше успішна в міру того, якою була акція в дотичних повітах на місци.

Характер нашої роботи є сего рода, що лише на місци в повітах можна її належито попирати. Товариство наше може бути лише посередником, може підпирати, помагати і робити відповідні заходи у властий, але де в місци нема належитої організації і сильного напору, де з повіту і з місця не подаєть ся докладних вістий, точних і вірних, там і ми не в силї щонебудь вдїяти. Деякі наші філії, головно такі, в яких занялись сим рішучо посли, що вернули до краю, як др. Кормош в Перемишли, о. Онишкевич в Рудках і Самборі, др. Макух в Товмачи — розвинули дуже успішну діяльність, подбали о відповідну участь в повітових орґанїзаціях і надсилали нам точні вістки, які умождивляли нам у Відни успішну роботу. В инших повітах та акція йшла значно слабше, в многих не було її і слїду.

В вересни представили ми центральному правительству як і п. намісникови запотребованя поодиноких повітів (о скілько позволили нам прислані вістки) що до насїня на осїнні засіви, худоби зглядно коний на оброблене осїнних робіт. В тім часї предложили ми начальній командї армії спис мужів довіря на кождий повіт для береженя інтересів селяньства перед військовими властями в їх зарядженях. дотикаючих рільничих справ і для обученя військовости в таких рільничих справах. Рівночасно вислано тим мужам довіря потрібні леґітимації.

Вироблено пропамятне письмо до начальної команди етапів і міністерства війни, внесене Загальною Українською Радою, о улекшенє повороту селянської людности з Галичини і Буковини, яка в наслідок примусових заряджень московської армії або збаламучена опустила разом з московською армією край.

Вироблено пропамятне письмо, внесене Загальною Українською Радою до президії міністерства судівництва, о виданє поученя для судів в справі трактованя процесів о відшкодованя за пільні і лїсові шкоди.

Вироблено і спільно з Загальною Українською Радою внесено до президента міністрів. до міністерства внутрішних справ і до намісника пропамятне письмо в справі тимчасової відбудови краю, щоби 1) сею відбудовою були обняті і всї пошкодовані селяни, та щоби підвисшити даток на сю ціль із 500 на 1000 К; 2) щоби покликати до сполучених із сею акцією робіт українські технїчні сили, яких спис залучено і 3) щоби звільнено в тій цїли для кождого села від військової служби по 2 до 3 сільських столярів і будівничих.

В дни 1. жовтня 1915 внесено від товариства пропамятне письмо до міністерства внутрішних справ в справі виданя зарядженя для прискореня акції осїнних робіт і засївів. До намісника звернуло ся товариство з представленем стану українських сіл на Лемківщинї і з жаданем помочи для них в кождім напрямі.

Спільно з Загальною Українською Радою внесено до президії міністерства рільництва і до міністерства внутрішних справ петицію о розширенє улекшень що до повороту до краю признаних для великої посїлости також на селяньські господарства, без згляду на їх величину, коли рільнича кооперація „Сільський Господар“ потвердить, що сей поворот конечний.

Вироблено і віддано Загальній Українській Радї до внесеня: пропамятні письма до міністерства внутрішних справ, рільництва і президії намісництва, щоби староства не змушували селянської людности до обрібки двірських обшарів, поки селянські ґрунти не обр блені, шоби за такі роботи плачено готівкою, монетою не низше місцевої цїни робітника;

до міністерства внутрішних справ, рільництва і дирекції закладу обороту ґрунтами щоби підвисшено максимальні цїни на селянське збіже при відборі сего збіжа та збільшено порції хліба і муки для селянських родин; до міністерства краєвої оборони, щоби підвисшено підмоги для родин покликаних до військової (воєнної) служби селян.

На основі одержаних з краю від філїй товариства і мужів довіря звітів і письм внесено або від імени товариства або Загальної Української Ради або президії Української Парляментарної Репрезентації пропамятні письма і представленя в спваві потреб або надужить в поодиноких повітах, а именно: до президії міністерства внутрішних справ і до намісника в справі населеня знищених війною або із військових зглядів громад в Перемищинї, як рівнож населеня висиленого з сего повіту або схоронившого ся до инших повітів з домаганем державної помочи і опіки для сего так що до відбудови як рівнож що до заосмотреня в живність і т д., до намісника в справі примусового реквірованя селянських коний до робіт на двірських ґрунтах в Рудеччинї; до міністерства внутрішних справ в справі примусового уживаня селян до робіт при складах дерева кн. Любомірського в косівськім повітї; до міністерства внутрішних справ рільництва і намісництва в справі ворожого виступу старости в Рогатинї проти інтересів селян через недопусканє їх до користаня з військових коний; до міністерства справ внутрішних в справі помочи для вертаючих до перемиського повіту висилених селян; до президії міністерства фінансів в справі утруджень із сторони краєвої дирекції скарбу при виплатї належитостий за реквізиції; до міністерства краєвої оборони і до намісника в справі побудованя приміщень для бездомних (в наслїдок спаленя сіл із військових зглядів) в громадах Ворона пов. Товмач і Вижлів, Жупанє і Климець пов. Сколє; до намісництва о поміч для Бучаччини і достарченє машин і знарядів рільничих для пільних робіт; до президії міністерства внутрішних справ, рільництва, намісництва і начальної команди етапів в справі зарадженого в Товмаччинї реквірованя жіночих сил до воєнних робіт поза місцем осїдку, через що загрожена екзистенція господарств і родин; до міністерства внутрішних справ і до намісника в справі зажаленя населеня рудецького повіту на лиху якість і високу цїну збіжа на засїв та високу цїну міхів; до міністерства внутрішних справ, рільництва і президії намісництва в справі конечности переведеня ратункової акції в бучацькім повітї з предложенем найконечнїйших потреб сего повіту; до президиї міністерства внутрішних справ, рільництва і намісництва в справі проволїканя будови приміщень для бездомних в громадах Ворона Красилівка, Кривотули нові, Кривотули старі, Тарнавиця пільна, Виноград і т. д. і безпроволочної виплати потрібних на се гроший; до президії міністерства рільництва і внутрішних справ і намісництва в справі наглої помочи для громади Деревляни в камінецькім повітї і з організованя акції ратункової в сім повітї; до міністерства краєвої оборони в справі передвчасного покликаня 19 селян 42 до 50 лїтних до військової служби в Хороброві, в сокальськім повітї з просьбою о їх звільненє з огляду на роботи господарські до реченця загального покликаня їх кляси віку; до міністерства краєвої оборони і до намісника о поміч для вишленого до Печенїжина населеня громад: Хмелева і Свирщківцї, заліщицького повіту.

В нашім обіжнику ч. III. виданім і розісланім 23. вересня 1915 подали ми дуже широко поясненя, як поступати в справах виплат за воєнні чинитьби і що до відшкодованя як також подали ми до відома зарядженя держави що до провізоричної відбудови мешкальних і господарських будинків.

З кінцем жовтня перенесло цїле товариство свою діяльність до Львова, де урядує виділ головної ради під проводом зас. голови о. крилошанина Войнаровського як також канцелярія товариства під управою ґенерального секретаря Василя Струка. Від падолиста 1915 р. урядує також у Львові технїчна комісія. Я остав у Відни як відпоручник товариства задля особистого попираня справ у центральних властий — устного переведеня внешених подань і пропамятних письм, репрезентованя товариства перед сими властями і посередництва між ними і нашими господарськими орґанїзаціями. Ту саму задачу сповняє голова товариства радник Кивелюк перед краєвими властями в Бялій.

В тім часї виготовила головна рада при помочи технїчної комісії основне пропамятне письмо до міністерства публичних робіт в справі відбудови сіл і селянських господарств технїчна комісія видавши ще у Відни першу часть інструкційної працї „Про відбу-

дову селянських осель“, — приготовлює тепер видане другої її части.

Кромі сего опрацьовує головна рада на основі матеріялів, які має під рукою, загальне предложенє в справі господарської відбудови краю, як також окремі пропамятні письма до правительства в справі годівлі рогатої худоби і безрог, весняних робіт і засівів, як також в справі піднесеня знищеного війною огородництва.

Коли додати до сего два господарські курси, — курс висший у Відни і курс для селян в Ґмінді, то будемо мати повний образ сего, що наші господарські і політичні організації робили в минувшім році для господарської відбудови краю і помочи для людности.

Успіхи сеї роботи були ріжнородні.

Не дасть ся заперечити, що безнастанне пильноване сих справ, вношене пропамятних письм і устне представлюване у всіх можливих місцях, не могло остати зовсім без успіху — а причинились до виданя заряджень корисних для людности і усуненя в многих случаях кривди. Що під дуже многими оглядами однак акція товариства не вінчалась пожаданими успіхами, на се зложилось дуже богато причин.

Много з них було зовсім незалежних від чиєї будь волі або вини. Події воєнні нераз унеможливлювали доставленє средств поживи — приневолювали військовість до реквізиції, зупиняли всяку акцію помічничу для людности.

Богато завинила також запомогова організація, яка місто злучитись в одноцільну спільну акцію відразу розділилась між державні і самоуправні власти, через що вийшло богато заколоту і неясностий.

З нашої сторони бракувало в поодиноких повітах людий, які би займались справами, давали докладні, вірні і скорі вісти і поясненя, на яких би мож а опертись.

Мусимо всі — і в центрах і в краю доложити всіх сил і заходів, щоби ті недостатки в новім році усунути і поправити.

Наші воєнні фронти в 1915 р.

Війна з Росією.

Конець 1915 року застав на північнім сході союзні австро-угорсько німецькі оружні сили (по побідах під Праснишем, Лодзею і Лімановою-Лапановом) в завзятій позиційній боротьбі над ріками Бзурою, Нідою і Дунайцем, як і здовж хребта Карпат до бесарабської границі, проти все ще значної переваги Москалів. Вже тоді не було сумніву, що рішаючий зворот війни вже наступив на сім фронті. Та однак малі були з початку виглядии на увільненє Галичини і обляганого Перемишля від ворога, бо треба було передовсім заперти ворогови дорогу до Угорщини, де Москалі за всяку ціну хотіли дістати ся. І геройство наших жовнірів дало таки докази в карпатських боротьбах (там били ся і українські січові стрільці) що для них нема слова „неможливо“.

По великодни 1915 р. бачили Москалі, що всіх їх жертв в людях за мало, щоб проломити карпатський вал. Важнійше для них було вже тоді повне підновленє всіх живих і мертвих засобів, що би з початком ліпшої пори року взяти ся на ново до боротьби в Галичині. Лиш о се поле бою розходило ся їм, бо по дуже втратній „битві на Мазурах“ вони пізнали неможливість мати чисельну перевагу на всіх частях фронту.

Їх фронт у Карпатах був передовсім по упадку Перемишля (23. марта 1915), дуже сильний; їм здавало ся, що також західний бік доволі забезпечений укріпленими становищами здовж і на сході від Дунайця; більше журби справляло їм східне крило на покутсько буковинській границі, де армія ген. Пфлянцер Бальтіна від лютого посунула ся поза Прут, а на Буковині навіть до Дністра. Тому і задумували вони повести там на весні рішаючу противофензиву (протинаступ).

Однак союзна військова управа подбала вже дав по про все, щоби на початку мая з армією Макензена і австро угорськими військами проломити західне крило в напрямі Ясло Коросно і тим проломом потрясти цілим московським фронтом. Сим безпримірним напором в перед австро-угорсько німецькі війска прогнали Москалів в ледви сімох тижнях майже з цілої Галичини, побили їх при тім в шести великих битвах, здобули 40 тисячів квадратових кільометрів галицької і московської землі, полонили 1000 офіцирів і чотириста тисячів мужа і забрали понад 350 гармат і 800 машинових крісів.

Ворог стратив овочі своїх десятимісячних напружень.

Достойно прилучило ся до того походу з початком липня 1915 продовженє нашої боротьби на північнім сході. Цілий наш фронт від Дністра до Митави покотив ся вперед з початком серпня. На півночи і полудни в части окружені, в середині проломані, армії великого князя не мали иншого виходу, як покинути кріпости, щоби бодай уратувати останки воєнного матеріялу і послідні ще не нарушені сили.

Всі кріпости Висли, Буга, Нарви, Німану, штучні укріпленя вартости богато міліонів з російським воєнним матеріялом опинили ся в руках союзників.

Російський „паровий валець“ загамовано на довгий час. Тому союзна управа рішила ся скоро, ще перед зимою заняти на північнім сході такий фронт, який видавав ся найліпшим для задержаня здобутого фронту.

Длятого на півночи від Припети відбували ся у вересни і жовтни лиш місцеві боротьби, підчас коли офензива російського генерала Іванова на полудне від Полісся не могла вже здержати армій союзників від осідку в волинськім твердиннім трикутнику.

Тепер станув наш фронт в довжині майже 800 кільометрів. На найдальшій півночи ліве крило Гінденбурга загрожує Ригу і Двиньск, його середина і праве крило держить богату озерами лінію Дрисвяти, Постави і Молодечна.

В прилученю до сего криє група армії князя Леопольда Баварського зі союзними військами простір Барановичі, Огінський канал, ріку Ясьолду аж по Припеть. На полудне відти укріпилось кілька союзних армій на західнім березі ріки Стира, потока Кормина і над горішною Путилівкою, в околиці на схід від Дубна, над Іквою, близько Нового Алексиниця і над західним берегом Стрипи, крайне праве крило тягне ся над Дністром аж по бесарабську границю.

Із достаточним полевим укріпленєм сего фронту йшла рука в руку відбудова знищених осель, зелізниць, доріг і мостів у виборених краях; по заду дбає військова управа про органiзованє шкіл, про торговлю і порядок.

Значінє сих успіхів на північнім сході впадає особливо в очи, коли подумаємо, що їх початок, маєва офензива (наступ в перед) припадає як-раз в той час, коли наш колишний союзник (Італія) скинув свою маску і засліплений „святим самолюбством“, пішов війною на Австро Угорщину.

Війна з Італією

розпочала ся 23. мая 1915. Здавалось, що положенє невідрадне, що виступ свіжих італійських армій на полудневім заході мусить довести до відтягненя військ з инших фронтів — так думало почвірне порозумінє. Та їх надії завели.

Погоня за Москалями вдалась в повнім ході. Як наш провід держав ся кріпко своєї головної наступної цїли на північнім сході, так держали й на початку червня місцеві стрільці Тиролю і ополченці середної Австрії, плече в плече з немногими військами монархії всі ворота входу у полуднево-західні граничні краї від Стільфзера аж по море, а наша хоробра маринарка показалась знову гідною наслідницею героїв з під Лісси.

В чотирех великих битвах над Сочею, в частійших канонадах инших частий фронту, при постійнім острілюваню наших граничних укріплень, при численних наступах у вічнім леді і снігах високих гір, в боротьбах на високорівнях Фільґерайту і Лявароне, на Монте Піяно і на Крні показали наші герої на полуднєвім заході, що навіть і многократна чисельна перемога не в силі по семимісячній боротьбі проломити наш фронт.

Чого ме міг цвіт італійської армії серед пожертвованя поверх шістьсот тисячів мужа, те не вдасть ся й решті італійських військ.

Вузкі пасма землї на заході від Сочі і в полудневім Тиролі ми полишили ворогови добровільно. Наш фронт держить міцно ті простори, в котрих зачав оборону при кінци мая 1915 р.

Війна зі Сербією і Чорногорою.

Треба було зробити собі вільну дорогу на воді і на суші на Балкані, щоби промостити дорогу до Царгороду — до перського заливу. Рука в руку з сею задачею мусіло іти і розгромленє Сербії; рівночасно ходило й о те, щоб увільнити ще невтральні балканські держави (Болгарія, Румунія і Греція) від впливу почвірного порозуміня.

Наші успіхи на північнім сході, неміч Італії на полудневім заході, даремні зусиля англьо-французьких армій на заході, невдача дарданельського підприємства супроти відсвіженої турецької армії, порозумінє Туреччини з Болгарією в справі Адріянополя — всі ті обставини зродили в Болгарії і Греції кріпку віру в непоборимість нового тридержавного союза.

У вересни 1915, прилучилась Болгарія до нового союза, а Греція старала ся охоронити свою землю від судьби Бельгії мобілізацією своєї армії і своїм протестом.

Дня 6. жовтня 1915. взяли австро-угорські і німецькі війска добре боронені річні лінії Дрини, Сави і Дунаю; 8. жовтня повівали хоругви обох армій на білгородській твердині; 14. жовтня дві болгарські армії відкинули Сербів з гір, із східної границі; рівночаснний натиск з півночи і з сходу присилував Сербів серед безперестанних боїв до втратного відвороту в напрямі на історичне Косове Поле; даремно надіяли ся вони на відчі французько англійську зі Солуня. В немногих тижнях втратили держави порозуміня гру на Балкані не лиш політично, але військово.

В третім тижни падолиста 1915 пробились останки сербської армії — втративши поверх 150 тисячів мужа і 500 гармат, окруженi з трех сторін — з великими трудностями до Чорногори і Альбанії підчас коли війска осередних держав і одна болгарська армія переслідувала Чорногорців і Сербів аж до Тари, проти Берана, до Рожаю, Пляви і Гусіня, поза Дякову, Прізрен, озеро Охриду, друга болгарська армія відкинула до 7. грудня Англійців і Французів в просторі Дойран озеро Кріволяк-Черна ріка і виперла їх небавом цілком з Македонії на грецьку область.

Тепер пробують там війска порозуміня перемінити пристань Солуня в кріпость.

Сегодня виборена ціла Сербія і Македонія і пята часть Чорногори.

Успіхи осередного союза при кінці 17-го місяця війни можна представити ось як:

Заняті ворожі области: 470 тисячів квадратових кільометрів.

Воєнні бранці: два міліони пятьсот тисячів.

Добича: десять тисячів гармат, чотири тисячі машинових крісів.

Хоча видержанє дальшої війни видасть ся як тяжким, то порівнанє вислідів війни в році 1915 мусить отверезити і слабодухів що до кінцевого успіху і в кождого з нас вляти надію, що і остаточна побіда лишить ся по нашій стороні.

Сьвітова війна.

На росийськім фронтї.

В послідніи тижни розпочала ся велика російська офензива (наступ) на бесарабськім фронті і в східній Галичині здовж Стрипи. Дня 29. грудня 1915 шаліла велика битва коло Бурканова в підгаєцьким повіті, де Москалі перед бурканівським примістком оставили 900 убитих і раниних, але не були в силі переломити нашої лінії. Слідуючого дня (30. грудня) Москалі наперли дуже сильно на відтинок між Бучачем і Вишнівчиком, але і тут їх напір зломив ся перед нашими окопами. Битва на тім відтинку тревала і другого дня (31. грудня), при чім російська артилерія била дуже сильно в наші становища. Московський

наступ ішов і на полудне від Бучача між Язлівцем і Устечком над Дністром але всюди відперто Москалів з великими для них втратами.

Москалі перейшли, видко, на цілім фронті до наступу, бо в звіті читаємо про битви на Волини і ще дальше на північ. Головні бої були коло звісних вже з давнійших звітів місцевостий як Чорторийск, Рафалівка, на полудне від Дубна і в области Кормина. Всюди Москалів відперто, а місцями перейшли навіть наші і німецькі війска до успішного протинаступу.

Те саме було і на півночи, де Москалі під Фрідріхштатом сильним приступом старали ся перейти через замерзлу ріку Двину, але їх Німці відперли.

На бесарабськім фронті (від долїшної Стрипи коло Бучача до буковинсько-бесарабської границї) ворог знова поновив свої наступи і вдарив на наші укріплені становища коло Топорівців на Буковині, однак нашого фронту не переломив, а сам поніс величезні втрати. Число бранців є значне і в самій східній Галичині взято в послїднім тиждни около три тисячі Москалів в полон. Взагалї, як се видко звітів, на цілій російській лїнії ідуть дальше криваві битви, котрі доси скінчили ся все для Москалів нещасливо. Дуже правдоподібно, о скільки на се позволить веремя, сей московський наступ не буде хвилевий, але союзні армії готові перейти самі до протинаступу (протиофензиви), а тоді, можна сподївати ся, невдовзї викинено би Москалів цїлковито з решти Галичини і наше славне Поділє скинуло би нарешті московське пановане.

На італійськім фронті

ішла живійша діяльність Італійців на полудневій і полуднево-східній граници тирольській; на каринтійськім фронті і на Побережу місцями були тільки звичайні артилерійські бої. Взагалї на італійськім фронті по великій четвертій битві над Сочею, де Італїйці понесли великі втрати, панує тепер зглядний спокій, що робить враженє, що Італїйці висилили ся занадто зовсім для себе нещасливими битвами і під сю пору неначе відпочивають; зрештою на сім фронті не було тепер нічого замітного.

Про сербсько-чорногорський фронт

австро-угорські і німецькі звіти з послідного тижня кажуть коротко, що там не стало ся нічого нового. Союзні війска занявши цілу Сербію і більше як пяту часть Чорногори посувають ся дальше в напрямі албанської границї і Адрийськоґо моря, але повільнійше як передше, бо високі гори і снїги спинують значно похід союзних війск. Сей фронт стратив на своїм первіснім значінию, бо проти союзних армій стоять тільки рештки сербської і чорногорської армії. Ціла увага на Балканї є тепер звернена на

Македонію,

де Французи і Англійці дальше укріпляють прибережне грецьке місто Солунь, та стягають там свої війска, заявляючи, що в короткім часї перейдуть до наступу (офензиви) проти Болгар. На разї там спокій а битв нема. Командант французько-англійських війск французький генерал Сарей приказав арештувати австро-угорського, німецького, турецького і болгарського конзулів в Силуни і примістити їх як воєнних бранців на воєннім кораблї. Здаєть ся, що союзні армії в Македонії, над якими держить команду німецький ґенерал Макензен, вкінци будуть мусїли перейти на грецьку область і вдарити на Французів і Англїйців, котрі там схоронили ся і укріпляють ся оа чужій земли.

Під Дарданелями,

де, як звісно, Турки порядно розбили Англійців і Французів, тепер майже повний спокій. Французи і Англійці вицофують дальше свої війска з півострова Галїполї, котрий лежить недалеко на північ від Солуня, бо втратили вже надію здобути дарданельський пролив.

На Кавказі і в Мезопотамії

не зайщли також в послїднім тижни ніякі замітнійші події.

На заході

на французько - англійсько - німецькім фронті іде дальше звичайна боротьба і тому там не стало ся нічого важного.

Низше подаємо звіти австро-угорського і нїмецького генерального штабу за час від 29. грудня 1915 до 3. січня 1916 включно.

Комунікат австро-угорського штабу.

Війна з Росією.

(29|12). На бесарабській граници повторив ворог вчера таким самим способом, як попереднього дня, свої наступи, підготовивши їх сильним артилерійським огнем. Його наступаючі віддїли зломили ся всюди — місцями безпосередно перед нашими перешкодами — в нашім карабіновім і гарматнім огни. Московські втрати великі. На схід від Бурканова пересунули ми кілька охоронних віддїлів перед більшими московськими силами близше до нашого головного становища.

(30|12). Бої в східній Галичинї стають що-раз ширші й завзятійші. Вчера звернув ворог свої наступи нетільки проти фронту в Бесарабії, але також проти наших становищ на схід від середної й долїшної Стрипи. Його посуванє наперед розбило ся переважно в огни наших батерій, а де те не стало ся там зломили ся наступаючі московські віддїли в огни піхоти і машинових карабінів. В найбільше на північ висуненім відтинку поля вчерашного наступу, перед примістком в Буркановї, оставив ворог 900 убитих і тяжко ранених. Тут піддало ся трех хорунжих і 870 жовнірів. Загальне число полонених вчера в Галичинї виносить 1200.

Над Іквою й коло Путилівки прийшло місцями до артилерійських боїв. Над Кормином і Стиром австро-угорські й німецькі війска відперли ряд московських наступів.

(31|12). Передне поле нашого фронту над Стрипою між Бучачем і Вишнївчиком було також вчера видовищем кількакратних, великими силами виконуваних московських наступів. І знов, як попередних днїв, зломили ся ворожі віддїли в огни холоднокровних хоробрих віддїлів армії Пфлянцера-Бальтіна. Над долїшньою Стрипою і на бесарабськім фронті діяльність ворога, сильно вичерпаного останними боями, поки що ослабла. Втрати Москалів на східно-галицькім боєвищи в остатних днях значно перевищають звичайну міру. Так вчера над Стрипою перед одним відтинком компанії лежало 161, перед другим 325 московських трупів. Над горішною Стрипою, над Іквою і над Путилівкою не було ніяких особливих подій.

(1|1). Битва у східній Галичинї триває з незменшеним завзятєм. Точка тягару боїв лежала й вчера на нашім фронті над середною і долїшною Стрипою. В области на північний схід від Бучача розпочали зараз з полудня діяльність маси російської артилерії, котрої огонь тривав аж до пізних годин вечером.

Потім перейшов неприятель до наступів. Його віддїли в численних филях наступу підступали чотири до пять разів аж до наших дротяних перепон, одначе завсїгди і всюди ломили ся під нашим смертоносним огнем. В ночи противник подав ся назад до своїх вихідних становищ, віддалених о 600 до 1000 кроків, полишаючи сотки убитих і тяжко ранених на місци. Так само наступи, що їх Москалї підіймали коло Язлівця на полудне від Бучача і недалеко Устєчка над Дністром, зазнали подібної судьби як і наступи над середною Стрипою. На бесарабськім фронті минув ся день знову розмірно спокійно. Становища армії ґенерала гр. Ботмера над горішною Стрипою і ґрупи війск Бем-Ермолїя над Іквою оставали під огнем ворожої артилерії. В стороні армії архикн. Фердинанда розбито московський батальон, котрий на полудне від Берестян стрібував посунутись наперед. Над луком Стиру на північ від Чорторийска вдарили німецькі і австрійські війска з успіхом на передні віддїли неприятеля. Коло Колоді на захід від Рафалівки відперли мн один наступ.

(2|1). Ворог підняв знов офензиву проти бесарабського фронту армії Пфлянцера Бальтіна. Після того, як новорічної ночи старав ся два рази і слїдуючого передполудня стільки ж вдерти ся до наших становищ, виконав о 1 годині по полудни на наші укріплення коло Топорівців новий сильний наступ, який хоробрі оборонці відперли в рукопашнім бою. Дві години пізнійше рушило на те саме місце шість московських полків, які по найбільшій части знов відкинено. Тільки в відтинку одного баталїона бій ще нескінчений. Втрати ворога незвичайно великі.

Також на фронт над Стрипою на північний схід від Бучача заатакував ворог новорічного ранку. Атак не вдав ся, так само, як московський наступ на шанець на північний схід від Бурканова.

Число полонених за тиждень в східній Галичині доходить до 3.000.

На полудне від Дубна і коло Берестян в области Кормина відперто слабші ворожі віддїли.

Війна з Італією.

(29|12). Також вчера йшла живійша діяльність Італійців на полудневім і на полуднево-східнім фронті Тиролю. В відтинку Субано відперто ворожий наступ на Монте Карбопілє (на полудневий схід від Барка). Так само невдали ся нічні підприємства ворога в области Коль ді Ляна. На побережнім фронті були в більше місцях бої на гармати, ручні гранати і метавки мін.

(30|12). На тирольськім фронті спинено проби ворожих наступів під Торболє і проти Монте Карбоміне. На стоках на північ від Тоналє старали ся Італійці збудувати перешкоду з дроту, надуживаючи при тім женевські хоругви. Ми їх острілювали. На височині Добердо йшли живі бої метавками мін, які тягли ся до пізної ночи.

(31|12). В полудневім Тироли відперто два баталїони альпінів, які два рази атакували наші становища на полудневий схід від Торболє. На каринтійськім фронті ворожа тяжка артилерія взяла під огонь місцевість Вольфсбах (на полудневий схід від Мальборгту). На побережнім фронті місцями йдуть далі бої гармат і метавок мін.

(1|1). Вчера острілювала італійська тяжка артилерія на ново місця Мальборгет і Вольфебах. В ночи Нового року піднимала вона особливо завзятий огонь проти Коль ді Ляна. Положенє незмінене.

(2|1). Нічого нового.

(3|1). Ніяких особливих подій.

Війна з Сербією.

(29|12). Положенє незмінене. Ніяких особливих подій.

(30|12). Нічого нового.

(31|12). Нічого нового.

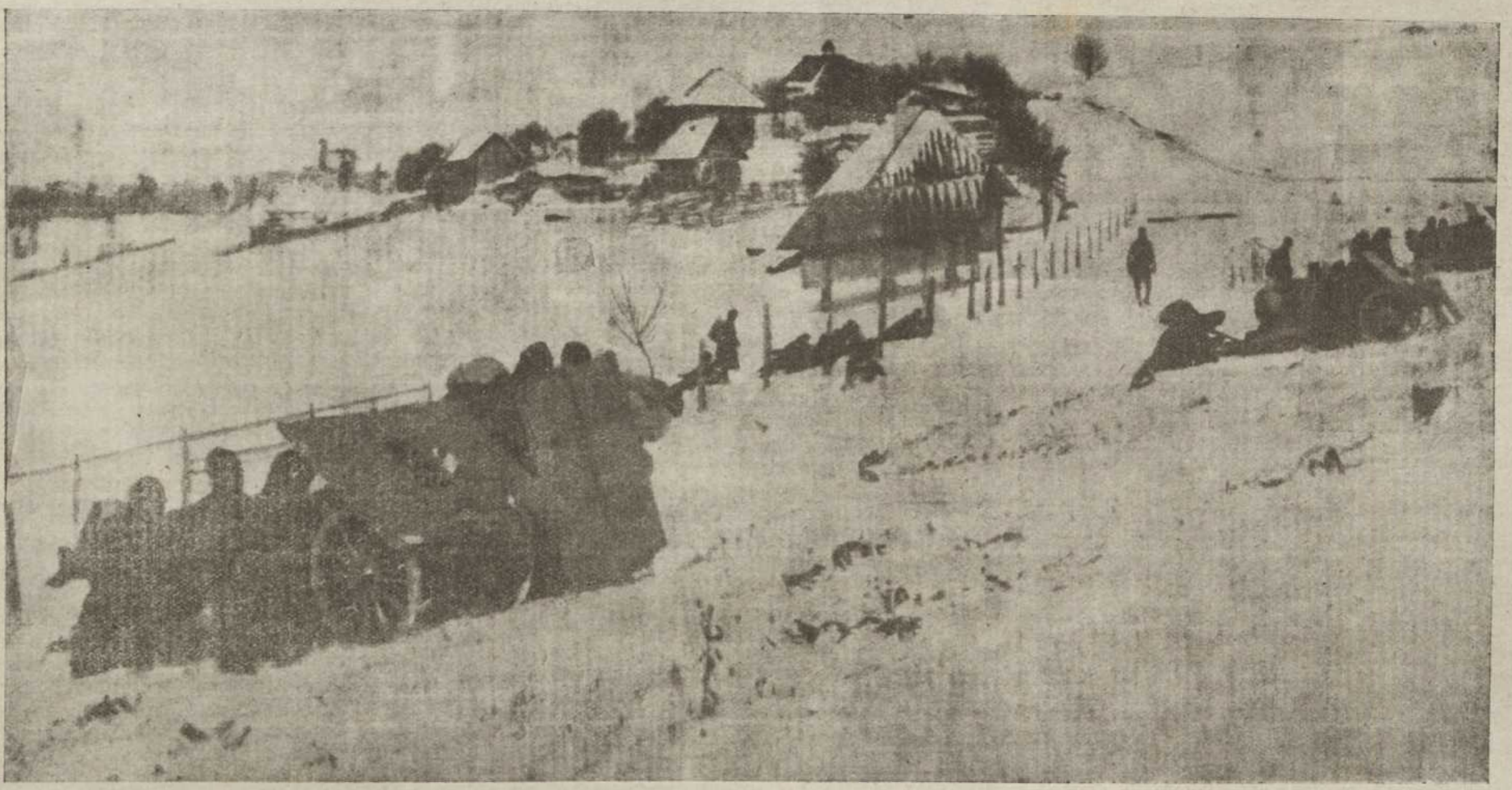
(1|1). Коло Іпеку спроваджено знов чотири гармати, закопані Сербами. Над Тарою перепалки.

(2|1). Ніяких особливих подій.

(3|1). Коло Мойковаца прогнано чорногорський віддїл, який дістав ся на беріг Тари. Положенє незмінене.

Події на мори.

(30|12). Рано 28. грудня фльотиля, зложена в 5 кораблїв і кружляка Гельголянд, знищила французький підводний човен Монж. Полонено 2 офіцирів і 15 жовнірів, причім в порті Дураццо затоплено 1 пароход і 1 вітрильник гарматним огнем і примушено ворожі сухопутні батерії до мовчанки. При сїй нагоді 2 мінолови попали на міни. „Ліка“ затонула, а „Тріґляв“ тяжко ушкоджено.

Австрійська гірська артилерія в боєвій лінії в Чорногорі.

Більшу часть залоги вратовано По кількох годинах треба було „Тріґляв“ затопити, бо переважаюче число ворожих кружляків загрожувало відворотови цілої фльоти. Наша фльота вернула до місця, яке є її підставою операції. Серед ворожих кораблів пізнано кружляки англійського типу „Брістоль Фольмут“ і французького типу „Бікліє“.

Звіти німецького ґенерального штабу.

На сході.

(29|12). На побережи коло Ляггазем, на північний схід від Туккум, наступ значнійших московських сил скінчив ся нічим. На полудне від Пиньска заскочено московську полеву сторожу і знищено її.

(30|12). На полудне від Шльоку і в кількох місцях в области групи війск Лінзінгена відперто відділи московських стрільців, які посували ся наперед.

В области армії гр. Ботмера австро-угорські війска відперли атак значних московських сил на примісток Бурканів над Стрипою. Крім великих кривавих втрат, які мав ворог, втратив він також 900 полонених.

(31|12). Ніяких особливих подій.

(1|1). Під Фрідріхштатом атак московських війск, що посували ся по замерзлій Двині, зломив ся в нашім огни. В кількох місцях фронту відперто ворожі патрулї.

На північ від Чорторийска сильні німецькі й австро-угорські вивидні відділи посунули ся наперед, полонили коло 50 Москалів і в ночи вернули на свої становища.

Австро-угорскі батерії армії гр. Ботмера успішно співділаки криловим огнем у відпертю московського наступу на полудне від Бурканова.

(2|11). На ріжних місцях фронту відперли ми слабші московські відділи, що посували ся вперед. На північ від озера Дрисьвяти вдало ся одному з тих відділів дійти хвилево аж до наших становищ.

(3|1). Москалі продовдували в ріжних місцях — з тим самим неповодженем, що попередними днями — свою діяльність при помочи патруль і стрілецьких відділів.

На полудневім сході.

(29|12). Нїчого нового.

(30|12). Положенє не змінило ся.

(31|12). Ніяких особливих подій.

(1|1), Не стало ся нїчого важного.

(2|1). Положенє незмінене.

(3|1). Нїчого нового.

На заході.

(29|12). Ворожий монітор знов острілював Остенду сим разом без ніякого успіху. Ворожий наступ на Гіцштайн, про що подано вчера, зломив ся вже в нашім огни. Вечером Французи два рази атакували позиції, які ми були відібрали на Гартмансвайлєркопф і вдерли ся в части до наших окопів. По першім наступі зараз усюди прогнано ворога. Бої за окремі части окопів по другім наступі ще ведуть ся. В полон забрали ми доси Французам 5 офіцирів і над 200 жовнірів. Англійці втратили вчера два самолети: один на північний схід від Лен був примушений огнем нашої артилєрії осісти, а другий, великий боєвий самолет зістрілено в воздушній боротьбі на північ від Ам. Д. 27 с. м. близько Ліль спалив ся ще один англійський самолет.

(30|12). В ночи з 28. на 29. грудня не вдало ся Англійцям на північний захід від Ліль вдерти ся несподіваним атаком до наших становищ. На полудневий схід від Альбер малі нічні підприємства нашого війска осягнули успіх. Ми полонили кільканайцятьох Англійців. На Гартмансвайлєркопфі відзискали ми кусень рова, який учера остав був у руках Французів. Поза тим при прозорім воздусї йшла в богатьох місцях фронту в певних відступах часу ожвлена огнева боротьба. Також діяльність летунів по обох сторонах була значна. Ворожа воздушна ескадра заатакувала місцевости Вервік і Мемен в Бельгії і тамошні зелізничі урядження. Військової шкоди не зроблено, ранено 7 мешканців, одну дитину вбито. В воздушній боротьбі на північний захід від Камбре зістрілено англійський самолет.

(31|12). По успішних висадженях забрано Англійцям рів, висунений на північний захід від Іліч. Два машинові кріси і кількох полонених попало в наші руки. Наступ ворожих летунів на Остенду заподіяв в місті значні шкоди в будівлях. Особливо потерпів дівочий монастир; 19 мешканців-Бельгійців ранених, один убитий. Військової шкоди не було.

(1|1). Нїчого нового.

(2|1). В ночи на 1. січня знївечили ми змагання сильнійших англійських відділів, які трібували вдерти ся до наших становищ під Фрелінгчем на північний схід від Армантіє. На північний захід від Ілліч наші війска по вдалій експльозії при здобутю неприятельського рова обсадили вирваний вибухом лийок. На полудне від Гартмансвайлєркопф попало в наші руки понад 200 полонених.

(3|1). Велике висаджуванє на північ від дороги Ля Бассе-Бетім мало повний успіх. Засипано неприятельські окопи, що служили так до боротьби як і до охорони, як рівнож і дорогу, що їх лучила. Остала ся при житю часть залоги, яка старала ся ратуватись утечею та яку наша піхота й машинові кріси з успіхом зловили. Разом з тим виконаний на широкім фронті огневий наступ заскочив в окопах неприятельські залоги, котрі в части шукали ратунку в скорій утечі. На прочій части фронту не було ніяких подій особливішого значіння. Підчас острілюваня Французами місцевости Люттерталь в Альзації в день Нового Року убито одну молоду дївчину, що виходила з костела та ранено одну жінку й троє дітий.

Дописи з краю.

Сокаль. *Війна. Арештованє москвофілів. Російська управа в Сокальщині. Будова нових зелїзниць. Повітовий виділ підчас російського наїзду. Аґітація за православєм і перехід москвофільських сіл на православє. Євлогій в Сокали. Російські реквізиції. Утеча москвофілів до Росії. Прихід наших властий. Брак комітетів для відбудови повіту і справ заосмотреня в живність. Реквізиції. Знищенє повіту. Потреба скорої помочи. Брак нашої інтелїґенції.*

Сокальщина була тою частиною Галичини, де московський наїзд вдер ся найскорше. Вже в половині серпня 1914 Москалі заняли більшу частину повіту, а невдовзі потім посунули ся дальше в напрямі Жовкви і Рави руської та заняли решту повіту. Більших битв в тім часі в повіті не було і повіт тоді потерпів не богато. Остала майже вся худоба, пропали хиба коні з „форшпанів“, які, звісно, не могли вже вернути. Вже в половині вересня 1914 Сокальщина приняла звичайний вигляд і тільки брак молодших мущин по селах вказував на те, що се воєнний час.

Сейчас з вибухом війни австрійські власти арештували москвофільських священиків, а именно о. Грицика з Завишні, о. Лявреньского з Добрачина, о. Плешкевича з Боратина і о. Раставецького з Сільця та деяких виднійших селян москвофілів; більшість сих арештованих приміщено в Талєргофі. Хотіли арештувати і визначного москвофіла о. Грицика, катихита учительського семинаря в Сокали, але сей вчас сховав ся у свого тестя

о. Лаврівського в Болехівцях коло Дрогобича і коли Москалї усадовили ся в східній Галичинї, вернув назад до Сокаля. Власти оставили з спокою о. Яремкевича з Розджалова як чоловіка, котрий був більше Поляком як москвофілом. Впрочім масових арештовань в Сокальщині, котра в величезній більшости все заявляла себе свідомо українською, австрійські власти не переводили.

На чолї повітового начальства стояв повітовий начальник Михайло Дзєцюк, з роду Українець, котрий до Українців не відносив ся ворожо і оставив їх в спокою. Так само не ворожо відносив ся весь час до Українців і командант етапової команди капітан Ґоріцин (рівнож Українець) і сим двом людям треба завдячити, що Москалї наших людий не переслїдували. Противно оба помічники повітового начальника, кореннї Москалї, доскулювали не одному, побираючи і вимушуючи від кождого хабарі. Війтів по селах остовили з правила тих самих, що були перед війною, хиба по місцях викинули жидів і управу віддали в руки наших міщан (в Сокали пр. верховодила родина Караванів). Оповіщень в українській мові не видавали, хоч українські письма принимали без перешкоди.

Занявши Сокальщину, взяли ся Москалї до будови зелїзниць. Протягом вересня, жовтня і падолиста 1914 вибудовали вони новий зелїзничий шлях зі Сокаля до Володимира Волинського, а на весні 1915 р. вибудовали зелїзницю зі Сокаля до Камінки Струмилової і в сей спосіб майже прямою лінією получили Сокаль зі Львовом. На весні 1915 р. розпочали вже трасоване дороги з Сокаля до Холма, щоби Сокаль получити з Берестем Литовським, але з причини свого відвороту сеї будови вже не перевели. Через будову сих зелїзниць значне і військове і господарське Сокаля дуже піднесло ся, бо доси Сокаль мав тільки сліпу зелїзницю. На війні зискав повіт що до будови доріг, бо і Москалї і наші дороги старали ся удержати як найлїпше і будовали нові.

Підчас московського наїзду урядував також і повітовий виділ. Вправді повітовий маршалок граф Юлій Тарновский з Бишева разом зі своїм заступником Мадейским з Пархача та секретарем Кіслїнгером і урядниками повітозого виділу виїхали перед Москалями, але бувший маршалок повітовий Вінценти Країньский зорганізував свого рода новий повітовий виділ. В Сокали є іменно захист старців з повіту, де має стале приміщене около 60 людий. З огляду на се, що сей захист удержує повітовий виділ, а підчас московського наїзду в захисті остало около 60 людий, треба було їх удержати і утворити до сего якийсь заряд. За дозволом львівського губернатора Мельнікова з'їхали ся всї члени повітової ради і вибрали новий виділ, до котрого війшло трех Поляків (Вінценти Країньский як маршалок, граф Йосиф Плятер з Мошкова і польський парох зі Сокаля кс. Левартовский) і трех Украінців (о. Трешневський з Хороброва, о. Криницький з Бобятина і війт з Тишиць Мельник). Губернатор Мельніков спротивив ся виборови сьвящеників, але остаточно генерал губернатор Бобриньский рішив в їх користь. Сей воєнний повітовий виділ збирав ся правильно що четверга на наради (майже все були тільки Країньский, о. Трешневський і кс. Левартовский), удержував захисть якийсь час вів також справи дорогові; нагляду над громадськими управами він не виконував.

В Сокальщині є певне число москвофільських громад (головно понад границю) і ту розпочала ся сейчас агітація за переходом на православє. До Теляжа вернув звісний батюшка Ілечко, котрий був там ще перед війною, але в час втїк до Росії. На православє перейшли невдовзі москвофільські села (виборці і поклонники засудженого за зраду державну на смерть москвофільського посла Маркова) Скоморохи, Ільковичі (кромі одного Романа Штикала), Торки, Ульвівок, Стенятин, Свитазів, Городиловичі, Завишня, Боратин і Добрачин, але в кождій громадї остала часть при греко-католицькій церкві. Православні батющки були в Боратині, Добрачині, Завишни, Стенятині, Теляжи і Торках; до Ульвівка і Городилович приїзджав батюшка зі Жджар (вже за границею) В українських селах навіть не пробували агітації за православєм і з українських селян на православє не перейшов ніхто.

Для піддержки православної агітації з'їхав до Сокаля десь в сїчни чи в лютім 1915 р. волинський архиепископ Евлогій. Тоді в Сокали посвячували православну церков, на яку перемінили будинок польського Сокола. Начальство видало приказ всім церквам явити ся з процесіями. В Солали була тоді велика парада, але до пощиреня православя вона не причинила ся.

В повітї остали українські сьвященики майже всї, кромі о. Ринявця з Белза, котрого арештували австрійські власти і котрий сидів в Остригомї на Угоршинї до червяя 1915; українська інтелїгенція зі Сокаля виїхала перед Москалями шо до одного. Москалї оставили наших сьвящеників в спокою (так само оо. Василіян в Кристинополи); на донос москвофілів арештували тільки о. Степана Сапруна зі Стенятина і учителя зі Стенятина Ґудза і обох зіслали до Росії, де доси пробувають. При своїм відвороті арештовань не переводили.

Москалї переводили часто реквіроване коний. Селяни коний не давали і викуплювали ся від реквізиції; звичайна такса виносила три рублї. Платили часом готівкою (пересїчно 50 рублїв за коня) або квітами. Були случаї пр. в Хороброві, що козак взяв коня, селянин викупив в него свого власного коня за повну вартість, але зараз прийшов другий козак і забирав коня на ново. Коров і безрог Москалї не реквірували або реквірували тільки частинно і то по більшій части по дворах. Доперва при самім відвоботї забирали всю худобу і конї, які їм попали під руки. В сей спосіб забрали доволї богато худоби і коний в части повіту (східній), яка лежить за Бугом, де держали ся Москалї майже два місяці (від 1. липня 1915 до 28. серпня 1915).

Як всюди, так і в Сокальщині, Москалї видали приказ нашим селянам виїзджати до Росії. Се відносило ся в першій мірі до тих селян москвофілів, котрі перейшли на православє. Православним селянам голошено (ту пригадаємо, що за перехід на православє обіцяли селянам по сто рублїв, а платили тільки по три рублї), що вони мусять втїкати, бо коли остануть, то Австрійцї їх вивішають. Перед відворотом приїзджали до села російські жандарми і салдати і силою виганяли православних до Росії. Перші втїкли православні батюшки, а за ними післали Москалї православних зі Скоморох, Теляжа, Ульвівка, Ільковичі, Торок, Стенятина, Свитазова, Боратина, Добрачина, Городислович, Завишнї і Конотіп та поодинокі москвофільські родини з иньших сел. Втїкли також о. Грицик, катихит учительського семинаря в Сокали з родиною і жінка та діти арештованого о. Грицика з Завишнї. На границі прийшло між втїкаючими і волинськими селянами до суперечки і бійки, бо волинські селяни силою здержували наших селян москвофілів від дальшої їзди до Росії. Втїкачам приходило ся тяжко жити. Російські власти оставили їх власній їх судьбі, треба було кочувати під голим небом, за шклянку води платити по 10 копійок і терпіти наруги від місцевого населеня. Се було причиною, що богато селян втїкачів, побидувавши тяжко якийсь час на Волини і стративши нераз все движиме майно, яке взяли з собою, вернуло назад до своїх сіл. Але ту застали найчастійше руїну, бо козаки по їх виїздї обрабовали їх господарства до чиста. Не вернули тільки втїкачі зі Скоморох, Теляжа, а по части і з Ількович; з наших сіл бракує тепер по кілька або кільканайцять родин. Москвофільські селяни дістали від Москалїв добру науку і вилїчили ся мабудь раз на все зі своєї прихильности до Росії.

Від 1. липня 1915 до 28. серпна 1915 Буг творив боєву лінію. Коли Москалїв остаточно прогнано, вернули наші власти: староста Шведзїцкий і трех комісарів, повітовий суд і уряд податковий в Сокали і в Белзї та давний повітовий виділ з маршалком графом Тарновским на чолї. Урядують по польськи, всї оповіщеня, які видають, є тільки польські і нїмецькі, українських зовсім нема, що викликує зрозуміле негодоване в наших кругах. До польщеня повіту причиняють ся в великій мірі округжні писарі. Сокальський повіт належить до тих рідких повітів в Галичинї, де перед около 15 роками коли польський сойм хотїв завести округжних писарів; тих писарів заведено там на пробу, яка треває доси. Тепер округжні писарі є підпорою польського бецирку при кождих виборах, урядують по польськи і польщать та деморалізують наших селян. На 17. січня 1916 скликано повну раду повітову для ухваленя буджету на рік 1916. Податкіз від селян на разї не стягають.

Староста утворив повітову комісію апровізацийну (комісію для заосмотреня повіту в соедства поживи), до котрої покликав двох Українців, а се о. декана Фартуха з Довжнева і о. Трешневського з Хороброва. Відбули ся одні збори в присутности около 50 Поляків і Жидів, де обговорено загально господарське положенє в повіті і на тім діяльність сеї комісії скінчила ся; більше зборів чи засідань не скликувано. — Відбудову знищених загород провадить само староство при помочи чотирех інжинерів. Відбудова пр. Теляжа коштує богато, хоч часто було би лїпше дати на руку селянам певну суму (пр. 500 до 2000 корон), а вони самі поставили би чи направили свої будинки.

Хоч худоби в повіті нема та є заказ реквізиції, то реквізицію таки переводять, платячи готівкою за худобу. В інтересі господарської будучности повіту всяка реквізиція повинна бути заказана. Тепер всюди примусово молотять збіже і вимолочене зерно забирає держава. У селян переводять ревізії, чи що собі не оставили понад приписану скількість, при чім виконуючі органи поступають часто безвзглядно. В східній части повіту (за Бугом) Москалї сегорічний збір знищили, а і де інде з причини битв в місяцах липни і серпни 1915 р. зібрано не богато. Населеню грозить голод і державні чинники повиннні йому прийти з помочою.

Шкіл в Сокали ще доси не створено, бо будинки доси заняті на шпиталї. По селах шкільна наука вже майже всюди розпочала ся. В Сокали було перед війною більше число української інтелїгенції. З початком війни помер місцевий український адвокат надрадник Лїнинський; де хто пішов до війська (пр. професор гімназії Гриць Головка — він мав згинути, бо доси вістки про него нема, учитель школи вправ Єлїєв і другі), інші виїхали перед Москалями і підчас московського наїзду не було в Сокали нікого з поміж української інтелїгенції. З наших інтелїгентів вернув доси судія Шавала, инших ще в Сокали нема. З сеї причини в Сокали є повний застій нашого громадянського житя і тому конечно, щоби наші інтелїгенти старали ся можливо як найскорше вернути на давні місця, бо народної роботи є всюди богато, а робітників нема. Про ширшу організацію не можна тепер і думати і одиноким середником, який піддержує в народних масах свідомість і надію на кращі часи є *Свобода*, тому є обовязком кождого українського інтелїгента *Свободу* між народом як найбільше розповсюднювати.

На стрічу кращої долї.

Розкують ся незабаром
Заковані люде;
Настане суд, заговорить
І Днїпро і гори,
І потече сто ріками
Кров у синє море...

Т. Шевченко — Посланіє.

Сї віщі слова написав народний геній в р. 1845.

Треба було ждати 60 літ, поки пророцтво се сповнилось і воно як раз тепер сповняєть ся на наших очах.

Тюрма народів, непроходима Росія, хитаєть ся у своїх основах, розсипаєть ся під ударами западноевропейської культури.

Сяєво непобідимости русской імперії, що недавало спокійної години цілій Европі і мов чорною хмарою заслоплювало українському народови дивитись на сонце, тепер мов від подуву вітру розвіяло ся.

Настав суд! Се кара Божого Провидїня за ту кров, за ті стони, які через тільки літ добувались з придавлених грудий українського народу, за тих мучеників, що кінчали своє много страдальне житє в московських тюрмах або в сибірських тайгах, то кара за страждання Полубутків, Калнишевських і тілько иних благородних синів України.

Потекла та й ще потече сто ріками кров у синє море на південь і північ.

Лягло кістьми муштрованих людий чимало. Лягло головами наше славне стрілецьке

товариство, наші славні жовніри Українці, лягло головами богато закордонних Українців.

Ті, що з сего боку лягли в борбі проти ворога европейської культури, проти споконвічного непримиримого ворога України. З тамтого боку полягли в обороні віднічного деспота і його підпор.

Кубанське чорноморське лицарство, сини зневоленої України зросили своєю кровію, застелили своїми кістками українські Карпати.

Не за Україну, а за її ката довелось пролить кров добру, не чорну. Ставав, брат супроти брата. Шкода тільки молодого житя! Та коли подумаємо, що велике діло вимагає великих жертв, — то не шкода.

Що ми, Українці, осягли в тій світовій війні і чого нам надіяти ся від неї? Чи йдемо на стрічу кращої долі, чи може знову прийдесь нам вертати у ту темряву, в якій тільки літ мучили ся?

Будучність в Божих руках! Але колиб навіть нічого більше не далось здобути, то у тій війні вже до тепер довершено два великі діла для українського народу.

Росія розбита. Колиби навіть неповелось зіпхнути її до ролі великого князівства московського з часів Івана Грізного, то вона зломана, вона перестала бути пострахом западноевропейської культури, вона і нам перестала бути страшна і непобідима. Усі слабодухи, які безкритично дивились на безліч тих зелізних добірних полків, що заляли повінею нашу землю, досягли аж вершків наших Кичерів та Маківок, а з відтам не вернули, ті зневіри, що дрожали перед такою силою, тепер мусїм змінити свою думку, мусїли повірити в те, що культурна Европа про Москву говорила, що се зелізний велит на глиняних ногах...

А друге велике довершене діло для нас Українців то безперечно те, що про нас дізнала ся, про нас заговорила ціла Европа як о народі, що має всї вимоги і прикмети до самостійного національного житя. Ми від разу ввійшли з вузких рамок einer galizischen Hausfrage (по українськи се значить: галицького домашного питаня) як назвав нашу справу міністер Таффе — на стіл европейської дипломатії.

Звидси жадна сила не змете нас у той смітник, в якому недавно ще приходилось нам мучитись.

Та ми помимо того не можемо, не сміємо повторити слів колишнїх наших святоюрців: die hohe Regierung wird schon für uns sorgen (по українськи се значить: Високе правительство вже про нас подбає). Не сміємо, заложивши руки, з отвореним ротом ждати на готові вареники. Даром не дістаєть ся нїчого вартного. Треба праці.

А комуж у нас тепер працювати? Ми розбиті. Хиба сербський народ у тій війні потерпів більше, чим ми Українці.

У нас не було нїколи за богато робучої освідомленої інтелігенциї. Тепер ще менше. Одні розбрились по світу, другі мучать ся в московській неволї, а цвіт нашої молодї поклав голови за кращу долю України.

Така доля стрінула нас по обах сторонах кордону.

Але нарід все таки остав живий. Дерево не згине через те, що йому обітнуть гіляки, коли лиш корінь здоровий, воно обновиться ще з більшою силою.

Ті, що остались між нами в живих, зможуть доконати великого діла відродженя народу.

Колиби лиш Господь нас вилїчив з одної тяжкої національної недуги, яка червоною ниткою волїчесь в нашій історії зараз з того часу, як Русь станула поруч живих організмів державних в Европі.

Нашою недугою була незгода, крамола, кириня.

Наші князї воювали себе, видирали собі очи, мордували себе, щоби збирати в купу руську землю. Відтак те, що було в купі, ділили між своїх синів, щоби вони мали відтак знову за що себе мордувати.

Наше славне козацьке лицарство побивало також славне козацьке лицарство, щоб добро тим лекче поневолив лихий сусїд.

Над рікою Солоницею Наливайківцї убили гетьмана Лободу; Лободівцї піймали і видали Ляхам гетьмана Наливайка, а жовніри гетьмана Жолкевского вимордували і одних і других.

Один Богдан Хмельницький вмів вдержати зелїзною рукою козацтво в єдности.

Та ся подія просто губить ся в нашій історії серед безлїчи крамоли та кирині.

Від тої язви, як від повітря, огня, голоду і війни сохрани нас Господи, ізціли і заступи Твоєю могутною десницею.

А коли між нами запанує братня згода, тоді і малими силами доконаємо великих діл, і тоді заспіваємо собі свобідною грудью:

Ще не вмерла Україна!

Самбір, в грудни 1915.

Др. Андрій Чайківський.

НОВИНКИ.

Нашим передплатникам, читачам і прихильникам желаємо всего добра з нагоди Різдва Христового і Нового Року.

Від адміністрації „Свободи“. Наших прихильників просимо ширити „Свободу“ і з'єднувати її нових передплатників, особливо тепер підчас різдвяних сьвят. Кождий передплатник одержить даром великій і гарний стїнний календар на рік 1916. Давних передплатників просимо прислати передплату на рік 1016, бо инакше здержить ся їм висилку „Свободи“. Просимо памятати, що тепер дорогі часи і що за все треба платити готівкою з гори. „Свобода“ є нинї одинокою народною українською газетою в Галичині і обовязком кождої свідомої української одиницї є поширювати „Свободу“ як найбільше між нашим народом. Стїнний календар „Свободи“ можна набувати окремо, один примірник коштує 30 сот., з пер. 40 сот.

Не плачем, а мечем! Українцї! Ваші сини-стрільцї не засядуть і сего року із своєю дорогою ріднею до святої вечері. Ваші сини — борцї за честь і долю свою, проведуть і се рокове свято з крісом в руках, хоч з тугою за ріднею, але бодрі духом і готові жертвувати себе за правду і за волю гноблених в московськім ярмі своїх братів. Ваші сини-добровольцї, горді своїм покликанем на сторожу свого народу, горді своїм високим посланництвом — вернуть з побідою. А нині з нагоди Різдвяних свят і Нового Року Українські Січові Стрільцї здоровлять сердечно свою Рідню, своїх знакомих і цїлий Український Нарід, бажаючи всїм красшої долї. *Гриць Коссак,* полковник Українських Січових Стрільців. Місце побуту в грудни 1915.

Відносини на занятих українських землях так описує наш український жовнір: В половині падолиста переїзлив я через Люблин. Місто незнищене (з виїмком двірця). Людність також лишила ся. Область, де мешкають Поляки — се піски, багна і сосновий ліс та монотонна рівнина. Скрізь нужда та біда. З українським населенем зустрів ся я щойно між Холмом і Литовським Берестєм. Були се мужики, переважно латинського обряду; вони говорять по українськи, гарною, чистою мовою, ноша подібнісенька як у Галичині (темно сірі сіраки), тільки переважно в постолах. Земля їх трохи ліпша як на польській области. В Берестю Литовськім зустрів я українських селян і міщан з Пиньщини: їх вивозили кудись Прусаки. У них є виразна свідомість національна українська і почуте відрубности від Москалів і Поляків. Вони вдоволені з австро-німецької окупації, що потвердили менї також тамошні Жиди. Білорусинів зустрів я перший раз коло Баранович на схід від міста Слонїн. Були се мужики. Вони говорять по білоруськи і національної свідомости не мають. Про „малоросів“ знають. З наших пісень знають тільки „Ой не ходи Грицю“. Своєї мови і пісні соромлять ся і на просьбу, щоби щось заспівали, співають російські пісні. Супроти них свідомість українського населень стоїть розмірно високо і його мова і пісні такі самі як у Галичині. Більша посілість скрізь в польських руках. Мужики малоземельні і бідні. З українськими інтелїгентами я не зустрітив ся. Тамошні інтелїгентні Жиди говорять дуже добре по українськи, розуміють зовсім добре справу відрубности української мови від російської. По білоруських селах страшна нужда, бо Москалі втїкаючи, забрали хліб і худобу. Жидів там дуже богато. Місточка чисто жидівські. Процент польського населеня на Білій Руси дуже незначний: дідичі і їх служба. Місцеве білоруське населене думає, що по поваленю московського пановання буде польське, до котрого воно відносить ся неприхильно, головно з економічних зглядів (противенство між двором і хатою). По білоруських хатах часто можна зустріти книжки московські церковні і польські. Про істноване білоруських газет і книжок навіть не знають. Свята обходили там, навіть латинські, тільки після східного обряду. Щойно тепер наступила зміна від часу окупації. Польські дідичі, з котрими я запізнав ся особисто, захоплені словянофільською політикою. Німців не розуміють. Один студент Поляк, з котрим я запізнав ся, оповідав менї, що український рух між університетською молодїжю незвичайно сильний. Якби там завести українські газети і школи, то українська національна свідомість розгоріла-б ся дуже скоро. Грунт на се знаменитий. Треба тільки скорої і запопадливої роботи. Оповіщеня скрізь тільки в німецькій і польській мовах.

Відзначенє українських січових стрільців. Українська Боєва Управа подає до відома: В признаню за хоробрість перед ворогом уділено срібну медаль хоробрости II. кляси офіцирським аспірантам українських січових стрільців: Василеви Панчакови, Антонови Калинцеви, д рови Осипови Суховерському, Петрови Пасїці і Юліянови Назаракови; підофіцирам українських січових стрільців: Омелянови Білинському, Степанови Фоменкови і Василеви Мицикови — та стрільцям: Матвієви Загаєвичеви, Іванови Сеcинюкови, Панькови Чортоломному і Дмитрови Маслеєви. Бронзову медаль хоробрости одержали: аспіранти офіцирів українських січових стрільців: Омелян Волосянський, Юліян Назарак, Микола Загаєвич і Станислав Можевський (командант чети при кіннотї), підофіцири українських січових стрільців: Степан Дацків, Степан Смоляницький, Віктор Коваль, Степан Олійник, Остап Бабяк, Осип Ярем, Августин Болехівський, Богдан Збудовський, Микола Урбанович, Олекса Роздольский і Михайло Коцюба — та стрільці: Василь Вовк, Микола Корольчук, Андрій Вінтонюк, Роман Харамбура, Дмутро Колісняк і Дмитро Копельчук.

Вписи до приватної української гімназії в Яворові розпочали ся дня 2. січня 1916 р. в дирекції гімназії в Яворові. Замісцеві ученики з инших повітів можуть зголошувати ся письменно, рекомендованими картками, в котрих треба подати, до котрої кляси вписують ся. Про реченєць отвореня гімназії оголосить ся в дневниках, а замісцевих учеників повідомить ся письменно. Листи адресувати до дирекциї прив. української гімназії в Яворові. — Комітет.

Українська приватна гімназія ім. М. Шашкевича в Долині. Додаткові вписи до гімназії в Долині (кляса І. до IV.) відбудуть ся в днях 11. і 11 січня 1916 р. Можуть зголошувати ся також ученики з инших гімназій. Вступні іспити до І. кляси відбудуть ся дня 13. січня. Ученики (учениці), що приступають до іспиту, мають предложити дирекції по-

слідне шкільне сьвідоцтво, метрику і посвідку щіпленя віспи. Шкільна наука розпічне ся дня 15. січня. Оплата за науку буде виносити 15 кор. місячно.

Кацапські провідники перед судом. Як звісно, віденський суд військовий засудив на кару смерти в липни 1915 р. кацапських про відників, членів „Русско народного Совета“: посла д-ра Осипа Маркова, посла Володимира Куриловича, адвоката д-ра Дрогомирецького зі Золочева, адвоката д-ра Черлюнчакевича з Перемишля, коваля Гаврила Мулькевича з Камінки Струмилової і селянина Дякова в Вербіжа рудецького повіту, та віденського дописувателя „Нового Времени“ Дмитра Янчевецького. Проти сего вироку внесли вони зажаланє неважности і тепер в наслідок сего дня 27 грудня 1915 р. розпочала ся розправа перед найвисшим військовим судом у Відни. Вироку з сеї розправи поки що публично ще не оголошено.

Ще не час вертати з воєнної еміграції. Міністерство внутрішних справ відложило реченець вертаня галицьких воєнних емігрантів до дня 15. марта 1916 р. Мали вони верати вже до 4. січня під загрозою утрати вільних карт їзди і підмог, а навіть примусового видаленя. Відложенє реченця наступило головно з тої причини, що на разі заосмотренє Львова в харчі є дуже утруднене. Розуміється, що добровільного повороту емігрантів се не спинює.

Зелїзниче нещастє під Ярославом. Оноді вечером на стациї Мунїна під Ярославом машина особового поїзду, що в'їхав на товаровий поїзд, зістала розторощена разом з 7 вагонами товарового поїзду. Один з подорожних погиб на місци, двох кондукторів і кільканайцять подорожних вийшло з тяжкими покалїченями, решта з лекшими. Наслідком заваленя шляху розбитими возами зелїзничий рух був на кілька годин здержаний.

Кілько муніції зужито під Горлицями? Обчислено се вже в Німеччині. Німеччина (без Австро-Угорщини) зужила під Горлицями 700 тисячів гарматних набоїв, отже мало-що менше, ніж у цілій французько-німецькій війні. До перевезеня тої муніциї треба би мати один тисяч вагонів. Вистріляна під Горлицями муніция коштувала 20 мілїонів корон.

Реченці і місця покликаня. Ц. і к. міська команда м. Львова оголошує: Ц. к. міністерство краєвої оборони на внесенє міської команди змінило реченці і місця покликаня, означені в оголошеню покликаня L2 для львівського військового теріторіяльного округа: ось як: Всї обовязані ставити ся уроджені в рр. 1865, 1866 і 1867 з доповняючих округів Львова, Золочева і Бережан мають ставити ся 2.. січня, а уроджені в рр. 1870 і 1871 мають ставити ся 15. лютого до етапової команди у Львові. З доповняючого округа Чернівців уроджені в рр. 1865, 1866 і 1867 мають ставити ся 17. січня, а уроджені в рр. 1870 і 1871 мають ставити ся 5. лютого до етапової стаційної команди в Радівцях. З доповняючого округа Станиславова і Чорткова уроджені в рр. 1865, 1866 і 1867 мають ставити ся 17. січня, а уроджеаі в рр. 1870 і 1871 мають ставити ся 5. лютого до етапової стаційної команди в Ворохтї. З доповняючого округа Коломиї уроджені в рр. 1865, 1866 і 1867 мають ставити ся 21. січня, а уроджені в рр. 1870 і 1871 мають ставити ся 15. лютого до етапової стаційної команди в Делятині.

Обовязкова військова служба в Англії вже так, якби була остаточно порішена. Се предложенє зискало приклонників особливо від часу, коли стверджено, що між тими, котрі добровільно зголосили ся до вербункових комісий, було розмірно більше жонатих, чим безженних. Се дало сміховинцям основу до більшої скількости дотепів про подружне житє, а прихильникам обовязкової служби поважний доказ за нею.

В справі грису на пашу. Філїя централї паші в Бялій повідомляє Краєве Товариство господарске „Сільський Господар“ у Львові, що запаси грису на пашу на тепер зовсім вичерпані, і взиває рільничий загал, щоби вповні використав в першій мірі належну йому половину із кождочасно при меленю його збіжа узисканої скількости грису. Кождий господар, віддаючи своє збіже на меленє, має одержати посвідченє відданої скількости і на основі сего посвідчення прислугує йому право до побору із сего млина, в котрім його збіже мололо ся, половини грису узисканого з того збіжа. Належить безпроволочно сей грис відобрати, щоби він не залягав по млинах, або через проволоку не був занятий.

Президія української репрезентації парляментарної вислала на руки директора кабінетної канцелярії, ексцеленції барона Шісля отсю депешу: „Президія української репрезентації парляментарної з Галичини і Буковини просить Вашу Е-сцеленцію перетати Його Величеству, вселаскавійшому Цїсареви нашому слідуючу чолобитню: З особливо піднеслими почуванями стають при сій зміні року найвірнійші українські піддані Вашого Величества перед престолом Вашого Величества, бо замешкалу нами їх рідну землю, дякуючи горячо виблаганому нами провидїню Божому і світлим подвигам оружним славної армії Вашого Величества майже в цілости вирвано з рук споконвічного ворога нашого. Переняті з всім населенєм українським одною думкою, предкладаємо Вашому цїсарському і королївському Апостольському Величеству найщирші, з глубини душі виходячі бажаня: Нехай Всевишній удержить Ваше Величество в повнім здоровлю, а часи пановання Вашого Величества довго поза недалекій мир. що по всї часи укріпить міць і велич монархії та силу династії“.

Увільненє полонених в Сербії. В Сербії увільнено доси 25 тисячів австро-угорських полонених. Богато їх вже померло на всякі пошести. Про долю инших не знає ся. Решту австро угорських полонених, як донесли часописи, вивезли Англїйцї до Англії.

Папір знову дорозший. З Відня надходить відомість, що фабрики паперу піднесли знову ціну паперу, тим разом о 30 до 35 процент, себто о одну трету. Є се четверте підвисшенє ціни в часі війни.

Оголошеня.

З друкарні „Дїла“ Львів, Ринок 10. Видавець: „Дїло“, стов. зар. з обм. пор. За редакцию відповідає: Др. Степан Баран.